

Verkennd onderzoek naar mening burger over waterrobuust bouwen

Nieuw te bouwen stedelijk gebied kan zo worden ingericht dat bij een overstroming de schade beperkt is en er weinig slachtoffers vallen. Op veel plaatsen wordt nagedacht over het toepassen van vormen van waterrobuust bouwen, maar wat vinden burgers hier eigenlijk van? Uit een afstudeeronderzoek, uitgevoerd in opdracht van de Hogeschool Zeeland en begeleid door Grontmij, blijkt dat vooral waterrobuuste huizen die maar weinig afwijken van normaal geliefd zijn.

In Nederland is de kans op overstromingen zeer klein, maar nooit geheel uit te sluiten. Door onder andere onzekerheden die een verandering van het klimaat met zich meebrengt, is het inzicht gekomen dat het ook van belang is te kijken naar een situatie waarin het wél misgaat. In beleidsdocumenten van nationale en regionale overheden wordt gesproken over 'meerlaags' veiligheid: zowel veiligheid creëren door het voorkomen van overstromingen als door het afzwakken van de gevolgen van overstromingen en het inzetten op rampenbeheersing bij overstromingen.

Met name het inzetten op het beperken van de gevolgen staat erg in de belangstelling. Deels hebben we het dan over bouwen op de juiste plaatsen. Uitgaande van bouwen op een overstroombare locatie kunnen de ruimtelijke inrichting en de woningen zo worden ontworpen dat schade en slachtoffers bij een overstroming beperkt blijven. Bij het ontwikkelen van een waterrobuuste inrichting zullen overheden zich steeds moeten afvragen of deze ook voldoet als leefomgeving voor toekomstige bewoners. Om zicht te krijgen op de manier waarop burgers tegen waterrobuuste maatregelen aankijken is dit verkennende onderzoek uitgevoerd.

Waterrobuust bouwen is het zodanig inrichten van woningen, gebouwen en van de openbare ruimte in het algemeen dat de gevolgen van wateroverlast, overstromingen, watertekort en hitte zo klein mogelijk worden gemaakt. Het door het platform Beter Bouwen Beter Wonen uitgebrachte handboek Waterrobuust bouwen¹⁾ biedt een werkwijze voor het waterrobuust inrichten. Naast vele maatregelen tegen droogte- en waterschade zijn in dit boek maatregelen opgenomen die toegepast kunnen worden bij het inrichten van nieuw stedelijk gebied, zodat schade door een overstroming geminimaliseerd wordt.

In het onderzoek is als casus een fictieve woonwijk voorgelegd aan burgers en overheden. Het betreft een woonwijk achter een dijk die minimaal twee meter onder water komt te staan als de dijk overloopt of doorbreekt. Negen maatregelen die de gevolgen kunnen beperken, zijn geselecteerd waarmee deze wijk waterrobuust kan worden ingericht. In dit onderzoek is alleen gekeken naar maatregelen die de directe woonsituatie van mensen beïnvloeden. In totaal zijn willekeurig 24 bewoners uit Tull en 't Waal en Houten in de provincie

Utrecht geïnterviewd en zeven personen bij overheden in het gebied (provincie Utrecht, gemeente Houten en Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden). De mening van burgers over de maatregelen is vergeleken met de mening van de overheden op de toepasbaarheid van de maatregelen.

Maatregelen

De negen maatregelen die zijn voorgelegd aan burgers en overheden zijn: een woning met het woongedeelte op de eerste verdieping, een woning waarvan het vloerpeil is verhoogd, een woning op palen, een woning met een vluchtplaats in het midden van de buurt, een woning en tuin op een terp, een woning in een geheel opgehoogde wijk, een woning die alle water buiten houdt, een woning die bestand is tegen tijdelijk volstromen en een drijvende woning.

Uitkomsten

De geïnterviewde burgers blijken veel waarde te hechten aan de toegankelijkheid van een woning. Woningen waar een trap toegang biedt tot het leefgedeelte van de woning, worden vaak niet geaccepteerd. De burger vindt waterveiligheid belangrijk, maar wenst dat het leefcomfort daardoor niet vermindert. De overheden accepteerden deze maatregelen vaak wel: deze zijn immers veilig en dragen ook bij aan meer bewustzijn van waterveiligheid. Burgers vinden het vervelend geconfronteerd te worden met de mogelijkheid van een overstroming.

Burgers hebben de voorkeur voor een woning met een 'normaal' uiterlijk zoals zij die nu hebben. De woning op palen wordt vaak niet gewaardeerd, zeker niet als deze op het land staat. Daarnaast vinden zowel burger als overheid de open ruimte onder de paalwoning niet prettig: "Ik vind het rommelig en onder die huizen krijg je oppervlaktes die voor iedereen toegankelijk zijn

waardoor er in mijn ogen veel overlast kan ontstaan", aldus een bewoonster uit Houten.

Dat de ondervraagde burgers een voorkeur hebben voor standaard bouw en dus hun huidige woonsituatie niet graag zien veranderen, blijkt ook uit de hoge acceptatie van ophoogmaatregelen. Bij deze maatregelen wijken de woningen zelf niet af van de standaard bouw. Soms wordt het ophogen van de bouwgrond ook als extra waarde gezien. Het individueel ophogen bijvoorbeeld geeft veel van de ondervraagde mensen het ouderwetse veilige gevoel van een terp. De overheid vindt vooral dat terpen niet iets voor een woonwijk zijn maar beter toepasbaar zijn buiten dorps- en stadskernen. De gehele woonwijk ophogen kan volgens de meeste burgers en overheden goed fungeren als vluchtplaats voor een groot gebied, zodat veel burgers hierbij baat hebben.

Een andere oplossing om schade te voorkomen, is het waterdicht maken van een huis of de woonkamer op de begane grond zodanig aanpassen dat water weinig schade aanricht. Burgers geven aan best in deze woningen te willen wonen. De meeste ondervraagde burgers kregen echter geen veilig gevoel bij het zien van zo'n huis.

Zowel burger als overheid blijken weinig geloof te hechten aan het waterdicht of waterbestendig maken van woningen. Beide partijen vertrouwen er niet op dat woningen daadwerkelijk waterdicht kunnen worden gemaakt. En het voordeel van woningen die waterbestendig zijn, is te klein. Schade aan de woning blijft weliswaar beperkt, maar schade aan de inboedel is er evengoed. Wel vonden beide partijen dat voor bestaande woningbouw het waterdicht maken van huizen door middel van schotten of andere middelen een goede noodmaatregel kan zijn.

Kansrijkheid maatregelen met betrekking tot acceptatie.

maatregel	kansrijk m.b.t. acceptatie
wonen op eerste verdieping, berging op begane grond	nee, tenzij aanpassing aan toegankelijkheid
woning met verhoogd vloerpeil	nee, tenzij aanpassing aan toegankelijkheid
paalwoning	nee, tenzij aanpassing aan toegankelijkheid en uiterlijk
centrale vluchtplaats in woonwijk	ja, communicatie naar bewoners aanbevolen
individuele terpwoning	ja, buiten bebouwde kernen
bouwgrond gehele woonwijk ophogen	ja, vluchtplaats voor hele polder
waterdichte woning	nee, enkel bij bestaande woningbouw
waterbestendige woonkamer op begane grond	nee
drijvende woning	ja, voor selecte doelgroep

Uit het onderzoek blijkt dat de ondervraagde burgers in het algemeen meer oog hebben voor de woonsituatie dan voor de veiligheid. De meeste argumenten die ze gebruiken, hebben hierop betrekking. Over drijvend wonen hadden de meeste mensen een uitgesproken mening: ze kiezen er wel of niet

voor, omdat ze wel of niet van wonen bij het water houden. De overheden zagen drijvend wonen wel vaak als deel van een oplossing.

De overheidsmedewerkers bleken veel meer vanuit het voorkómen van slachtoffers hun mening te geven dan dat de ondervraagde

burgers dat deden. Burgers lieten merken dat ze zich veilig voelen zolang ze achter de dijk wonen en noemen vaker schade aan inboedel, wooncomfort, aanzicht en sociale veiligheid als argument. Over het geheel bekeken blijken de meningen van de ondervraagde burgers en overheid geen groot verschil te vertonen. Uit de verschillen die zijn geconstateerd, blijkt dat de overheid over het algemeen iets positiever is over de maatregelen dan dat de burgers zijn.

Aanbevelingen

Op basis van de interviews is bepaald welke maatregelen voor het waterrobuust inrichten van nieuw stedelijk gebied kansrijk zijn met betrekking tot acceptatie door burgers en overheden. In de tabel zijn deze weergegeven. Van minder kansrijke maatregelen is aangegeven welke aanbevelingen kunnen worden gedaan op basis van de meningen van de ondervraagde personen.

Koen Mathot (Hogeschool Zeeland)
Martijn Steenstra en Erik Luijendijk (Grontmij)

NOTEN

- 1) Beter Bouwen Beter Wonen (2009). Waterrobuust bouwen, de kracht van kwetsbaarheid in een duurzaam ontwerp.